

**DORIT
HANSEN**

Lærari og
ritstjóri

Tá mastrar og umheimur hvørva

Eg kenni eina konu, sum uppdagaði, at dreingir ikki longur kenna orðið mastur. Tað byrjaði við einari sakleysari søgu, sum konan fortaldi einum dreingi. Søgan var um ein bát, og báturin hevði eina mastur, men tað skilti drongurin ikki, tí orðið mastur hevði hann ongantíð hoyrt fyrr. Konan gjørdist kløkk og setti eina óvísindaliga kanning í verk. Hvønn smádrong, sum hon møtti (og hon møtti ikki so fáum), spurdi hon: Veitst tú, hvat ein mastur er? Nei, svaraðu teir allarflestu. Tað vistu teir ikki.

Orðið hvørvur úr málinum, tí luturin hevur ikki týðning longur. Ikki fyri dreingirnar, og opinbart heldur ikki tey vaksnu, sum eru um teir. Men tá orðini hvørva, kunnu lutirnir eisini hvørva. Lítli drongurin sær ikki mastrina á bátinum, tí hann veit ikki av, at orðið er til. Hann sær ein bát. Onga mastur.

Einaferð ávaraðu sambandsfólk um, at føroyska málið var ov lítið at vera okkara høvuðsmál. Um vit ikki høvdu danska málið, kundu vit ikki veruliga tosa um mentan, politikk og vísund. Føroyska málið var so lítið og bygdasligt, at skuldu skúli og kirkja verða føroysk, fóru vit at drukna í heimføðisligari armóð. Í dag hoyrir tú ongan sambandsmann siga so. Hóast nakrir øsa seg um, at Kili eigur at byrja við C og Meksiko manglar eitt x, eru fáar – fyri ikki at siga ongar – verjutalur fyri einum danskmæltum Føroyum.

Modernaða føroyska almennið byrjaði á donskum við Færingetidende fyri 160 árum síðani, men við stríðnum hjá tjóðskaparrøsluni gjørdist almenna rúmið føroyskt mælt. Í dag eru vit øll samd um, at føroyskt er okkara almenna mál, løgtingið kjakast á føroyskum, journalistar miðla á føroyskum, og børnini verða á lærd á føroyskum.

Ella eru vit tað? Høvdu teir rætt, teir gomlu svartskygdu sambandsmenninir? Tá mobiliteturin í samfelagnum broytist so nógv, at hvørt ættarlið sjálvt velur sín bústað, fara komandi ættarlið so at velja at búseta seg í ein føroyskum, donskum ella enskum máløki? Tá mastrar ikki longur hava hægstu raðfesting, og tú kanst sigla hagar tú vilt, fer føroyska málið tá framvegis at vera so rúmsátt, at hundraðtúsund fólk fara at hava hug at arbeiða, elska og tosa á føroykum?

Tjóðskaparrørslan vildi varðveita gamlar siðir, men ætlanin var ongantíð at avmarkað málið til eina farna tíð ella halda tí innanfyri eitt ávíst sjómark. Mitt í tjóðskaparstríðnum skrivaði Jóan Petur uppi í Trøð til dømis um samtíðar kríggj í Suðurafrika og menn, sum vórðu ofraðir fyri at metta bretska ráðharran í hjálandamálum, Joseph Chamberlain.

Átakið “Í menniskjum góður tokki” setir hendan mánaðin orð á føroyskt fátækraðømi, og í vikuni kom føroysk bók um rúmdina. Gott, tá fólk seta orð á veruleikar, sum vit annars ikki siggja. Men eg má viðganga, at eg fái klavs viðhvørt. Myrkt, føroyskt illveðursklavs. Tí hví má eg keypa danskt blað fyri at lesa um Hamas í Miðeystri, lurta eftir donskum útvarpi fyri at hoyra um evropeiska samveldið og hyggja at donskum sjónvarpi fyri at royna at skilja amerikonsku fiskalu kliffina, fíggjarligu eggina, ella hvussu hatta hugtakið sær út á føroyskum?

Hvar fóru visjónirnar um eitt víðskygd føroyskt almenni? Hvarvu tær har úti í sjónarringinum saman við mastrunum?

KJAK

Viðmerkingar og lesarabrøv til Sosialin skulu sendast til teldupostadressuna:
post@sosialurin.fo

The **survival** of the fittest

**THORMUND
JOHANNESSEN**

Skipsførari &
Skipsverkfrøðingur M.Sc.

Tað sigst, at væl yvir 90% av øllum djórasløgum, sum hava livað, eru útdeyd.

Treytirnar fyri at klára seg í náttúruni eru harðar, og tað er ikki nokk, at vera stórur og sterkur, sum onkuntíð hevur verið hildið. Tillaging harafturímóti eru lykka-orð-

ið, og yvirskriftin kann á føroyskum orðast: “Tann, ið best dugir at tillaga seg, hórar undan”.

Hetta er ikki einans galdandi í náttúruni, men eisini í samfelagsviðurskiftum. Vit vita, frá søguni, um stór ríki og siðmenningar, sum eru

farin til grundar, tí tey hava ikki megnað at tillaga seg broytt viðurskifti.

Somuleiðis er hetta galdandi í vinnulívi, har tær fyrirtøkur og vinnulívsskipanir, sum megna best at tillaga seg broyttar umstøður, vinna á øðrum.

Okkara fiskivinnuskipan fyri heimaleiðirnar, FISKI-DAGASKIPANIN, er ein bastardur, sum ikki er liv lagað, tí, í staðin fyri einfalt at avmarka fiskiskapin við kvotum, hevur politiska skipanin lagt alskyns fløktar bindingar á vinnutólini (skipini), so flotin fær illa tillaga seg. Tað er sostatt bert ein spurningur um tíð, nær skipanin doyri.

Onkrum dámar kanska ikki ástøði hjá Darwin um “the survival of the fittest”, og hellur heldur til “creation-ástøði”. Skulu vit flyta tað yvir á okkara fiskidagaskipan so er politiski myndugleikin Guð, sum stýrir øllum so hegnisliga, at tað nokk skal fara at ganga. Slíkt álit havi eg tó ikki á politisku skipanini.

Loysnin er her, sum so nógva aðrastaðni, at finna eina smidliga skipan, sum lætt tillagar seg broyttar umstøður, bæði í samfelag og náttúru.

Ein kvotaskipan er ein slík smidlig skipan.

Kekk – Kekk! – tann veruligi **avrikslistin** hjá samgonguni

**HØGNI
HOYDAL**

Landsstýrið hevur gjørt av, at ein listi nú skal kunngerast um avrik samgongunnar. Nøkur mál verða sett í eitt skema, og so skulu út fyri hvørt málið setast sonevnd “flugubein” ✓, tá málið er framt.

Ella, sum Útvarpið lýsti tað: Tá eitt mál er avrikað, so kann sigast eins og flogskiparar, tá teir fara ígjøgnum trygdarmanualin: Kekk!

Endamálið skal sambært lögmanni vera at skapa

opinleiki, innlit og gjøgnumskygni. Hetta sigur so sami lögmaður, hvørs landsstýri í øllum stórum málum hevur skrumblað og trumlað mál ígjøgnum tingið. Sum hvørki eru fyrireikað, lögfrøðisliga eftirkannað, send til hoyringar – ella hava tikið atlit til atfinningar frá serfrøðingum og almenningi.

Higartil er avrikslistin í fyrsta lagi sera soltin. Og í øðrum lagi er hann sera misvisandi.

Stór avrik sum ikki eru við á listanum

Tí sanniliga hevur hendan samgongan og hetta landsstýrið avrikað nógva uppá fáar mánaðir. Fyribils kunnu vit í hvussu so er – uttan at nevna allar niðurlaðingarnar í smálutum – seta hendan listan upp yvir høvuðsmálini:

- Tjóðskaparliga og mentanarliga at leiða Føroyar aftur í amtstíðina: ✓ Kekk!
- Vinnuliga at leiða Føroyar aftur í feudalsamfelagið: ✓ Kekk!
- Sosialt at leiða Føroyar aftur í gamla stætta-samfelagið: ✓ Kekk!

Fólk kunnu sjálvi leggja afturat listanum undir hvørjum punkti- og hann er alinlangur. Og alt hetta er gjørt fyri at avrika hitt høvuðsmálið hjá samgonguni:

- At tryggja – uttan opinleika og gjøgnumskygni – at lögmaður og landsstýrisfólk hava givið sær sjálvum og teimum all-arhægstu inntøkunum ein kekk uppá millum 3000 og 5000 og upp í 7000 krónum um mánaðin í skattalætta. Og at fíggja hetta við at brand-skatta pensjónsinngjaldingarnar hjá teimum, ið ongan skattalætta hava fingið og brúka pengar, sum okkara eftirkomarar skuldu havt: ✓ Kekk!

Í hesum seinasta málinum er helst rættast at siga á listanum: Kekk til okkum sjálvs: ✓ Kekk!